

kel és palástban) igazságot a kiraboltaknak, választottak a familiárisok a Duna jegén, a főrangúak a budai várban királyt, vagy mutatták be a bujdosó kurucok életét megismervén „A rodostói kakukk” üzenetét. Az ország különböző részéből érkezett hallgatóktól elvártuk, hogy az éppen aktuálisan feldolgozásra váró olvasmányhoz, a történelmi eseményhez gyűjtse össze lakóhelye, megyéje, országrésze helyi eseményeit, történéseit, fellelhető dokumentumait, vagy ismertesse az ezekkel kapcsolatos helytörténeti értékeit.

A honismeret stúdium tartalmi és módszerbeli lényegét az alábbiakban mutatjuk be. A tárgy oktatásának célja tágabb értelemben, hogy:

– a hallgatókat felkészítse a mikro- és makrokörnyezet lényeges vonásainak megismerésére, azok általános és specifikus vonásainak felismerésére;

– a vizsgálódás és elemzés a tények feldolgozásával értesse meg a hallgatóval, hogy az ember, mint biológiai és társadalmi lény a környezete által determinált, és folyamatosan érvényesül közöttük a kölcsönhatás;

– tudjon levéltári kutatásokat végezni, illetve ismerje meg a lehetséges forrásokat.

Szűkebb értelemben pedig, hogy

– az önismereten túl legyenek alapvető ismeretei a családról, az iskoláról, a lakóhelyéről, megyéjéről, a szerveződő régióról;

– legyen képes önálló kutatásra, elemzésre, feldolgozásra.

Az órarendi foglalkozásokon túl a hallgatóknak jelentős időt kellett eltölteni az önálló munkát igénylő feladatok megoldásával. Erre készítette őket a megfogalmazott követelmény, ami a vizsgára bocsátás feltételeiről szólt. A két féléves tantárgy mindkét félévében tanulmányt kellett készíteniük. Az első félév végére el kellett készíteniük családjuk „családfáját” öt generációra visszamenően. A második félév végén az alábbi témákból választhattak egyet-egyét: „Az iskola és a lakóhely kölcsönhatása”, „Lakóhelyem utcanevének változása 1944-től”, „Mai érdekviszonyok lakóhelyemen”, „Lakóhelyem dűlőnevei”, „Iskolám története”, „Jeles személyiségek lakóhelyemen”, „Élő családi-népszokások, hagyományok lakóhelyemen”.

A honismeret stúdium két féléves tananyagának részletes bemutatására ebben a rövid írásban nincs lehetőség. Célszerűnek tartjuk, hogy a főbb tartalmi fejezeteket ismertessük. Az egyénből, a szubjektumból indultunk ki; ebben fontosnak tartottuk az önvizsgálat lehetőségeinek bemutatását, az erre alapozott önismereti tréning elvégzését. A következő témakör a család volt. Itt elsősorban az egyénre gyakorolt hatását, valamint a társadalomban betöltött szerepét vizsgáltuk. Tanulságosak voltak azok a hallgatói referátumok, amelyek az „Így tervezem a családom” témáról szóltak. Itt ismerkedtek meg a családfakutatás módszerével, lehetőségével, az állami és felekezeti anyakönyvvezéssel, a levéltárak forrástípusaival. Az első félév az iskolával, az alsó fokú iskolák kialakulásának történetével, az iskolák belső életének szervezésével, szervezésével, az iskolafenntartók bemutatásával zárult. E témák feldolgozásánál is alkalmaztuk a szituációs játékot. Nagy érdeklődést keltett az a „nevelőtestületi értekezlet”, amelyen a pedagógusok alkalmazásával kapcsolatos folyamatot, jogi helyzetüket mutatták be a hallgatók. E témában kapott helyet az iskolatörténet írásának módja, lehetősége.

A második félév munkája a lakóhellyel, annak földrajzi, gazdasági, társadalmi viszonyainak bemutatásával kezdődött. Ezen belül valamennyi hallgató érdemi elemzéssel mondott véleményt a lakásról, mint sajátos lélettérről, lakójának társadalmi helyzetéről. (A státuszszimbólum egyik lehetséges formájáról.) Az előzőkre épült az életmód mibenlétének feldolgozása, az életmód-életvitel kölcsönhatásának elemzése. A második félév befejezéséként a megye, a régió szerepét vizsgáltuk. Ebben az érdekviszonyok sokszínűségét, az egyenlőtlenségeket tárunk fel a gazdaság-, a kultúra, az infrastruktúra területén. A hallgatók személyes tapasztalataikkal, élményükkel, véleményükkel gazdagították a témával foglalkozó szemináriumi foglalkozásokat.

Az önálló hallgatói munkák közül a családkutatás keltette a legnagyobb érdeklődést, ennek megfelelően a legértékesebb alkotások a családfakutatók közül kerültek ki, ebben találták meg leginkább a kutatás, a felfedezés örömet, izgalmaikat. Életre keltek eddig elfelejtett rokoni viszonyok, rokonságok, családi történetek. Az elkészült családfák grafikai megoldásai igényesek, esetenként művészi értékűek voltak. Ennek is tudható, hogy minden év februárjában,

mennyiségi változások fetiszálásához vezetett. Ma főként két dologra figyelünk oda a helytörténeti témájú szakdolgozatokkal kapcsolatban: ne országos eseményeket írjon le, azokat csak annyiban érintse, amennyiben az adott település életében jelentős fordulatot idézett elő. Elég egy résztema kifejtése, de mélyebben, forrásszerűen. Mivel a szakdolgozat lassan az államvizsgát fogja helyettesíteni, törődni kell tudományos értékével, szakmai megalapozottságával. A monografikus igénnyel (telepítéstől a mai állapotig) fellépő szakdolgozatok tartalmilag felületesek, elnagyoltak. A diplomamunka előírt keretei kizárják, hogy nagy lélegzetű és helytálló írások készüljenek el. Éppen ezért napjaink tanszéki törekvése a részleteket jobban kidolgozó, alkotó kutatómunka meghonosítására irányul.

Végezetül hadd számoljak be egy helytörténeti pályázat tanulságairól. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar és egy kiskunfélegyházi magánvállalkozó családörténeti pályázatot hirdetett. A beérkezett pályamunkák több mint 70 %-a a határon túlról érkezett. Már ez kis meglepő, egyben jellemző: bennünket, magyarországi magyarokat kevésbé érdekel közvetlen környezetünk múltja. Lényegesebb azonban a különbség a beérkezett pályaművek szemléletében. Az erdélyi írásokból átsüt, hogy a szülőföld szeretet nagy érték, s az ad okot jogos büszkeségre, ha valakinek a családja már nagyon régóta helyben él. A hazai dolgozatokban is föllelhető ez az elem, de a többség az adott település országosan elhíresült személyiségéről, tehát nem saját családjáról írt, illetve ennek a fordítottját: egy-egy nevezetes család vagy személy helyi kapcsolatait boncolgatta. Tanulságos mindenesetre a feladatértelmezés különbözősége: Erdélyben a szűkebb haza értékéhez a saját családon keresztül közeledtek a pályázók, azaz szemükben falujuk története többek között a személyes múlt nagyságából, régiségéből következett. Halló fülük volt a feladatra, hogy ti. a pályázat a saját család bemutatására helyezte a hangsúlyt, amelyik része a település nagyobb közösségének, s amelynek egymás után generációi formálták azt, és ezzel be is épültek a falu arculatába. Ezt kellett volna láttatni. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha azt mondjuk, hogy a résztvevők eltérő élethelyzet (hazaiak és határon túli magyarok) a tudatukban más polcra helyezte a lakóhely megismerésének fontosságát, a születési hely presztizsét. A helyes látásmód kialakulását és elterjedését nagymértékben segítené a honi tanárképzés szaktudományos kereteinek bővítése a honismeret irányában.

Marjanucz László

A honismeret oktatása az Eötvös József Főiskola képzési rendszerében

Kitágult a főiskolai hallgatók választási lehetősége azzal, hogy a tanító szakosok érdekesnek megfelelően felvehetik egy tárgyat a kötelezően választhatók közül. A társadalmi és történelmi ismeretek iránt fogékonyabbak számára nyújtott lehetőséget az *Ember és társadalom* stúdium felvállalása. A bajai Eötvös József Főiskolán a harmadéves hallgatók az 5. és 6. félévben e műveltségterületet választva kaptak felkészítést a történelmi olvasmányok elolvasásából, honismeretből és a műveltségterület tantárgy-pedagógiájából. A tematika és program készítője a tárgyak oktatására heti három órával számolhatott. Ebből egy óra előadás, egy óra pedig szemináriumi munka volt.

A történelemszemlélet, a történelmi események felfogásának alakításában nagy szerepet kapott az általános iskola 3. és 4. osztályos olvasókönyveiben szereplő történeti olvasmányok feldolgozásának módszere. Nem kis erőfeszítésbe került elfogadtatni a hallgatókkal, hogy olvasmányok feldolgozása elsősorban az élmény nyújtást kell, hogy szolgálja. Azt kell elérni, hogy az olvasott történet tartalmának felismertetése, az abba való beleélés szerezzon örökös tanulóknak, hogy tudjanak együtt érezni a bántottakkal. E cél elérése érdekében egy-egy feldolgozása a műhelymunka jellegét öltötte. Elkészítették azokat a tárgyakat, eszközöket, amelyek felhasználva, amelyekben megjelenve szemináriumi órákon önmaguk közösségében dolgozták fel az adott olvasmányt. Számukra is maradandó élményt nyújtó megtervezett és megvalósított szituációs játékok. Így szolgáltatott I. István (koronaéksz

a főiskola aulájában kiállításon mutattuk be az elkészült műveket. Az első alkalommal a kiállítás nagy érdeklődést keltett fel a hallgatók, az oktatók körében, a következő bemutatások már a családfakutatók körét is bővítették. Az utcanévek változásait bemutató tanulmányok nemcsak a hallgatókat fogták meg, a tárggyal foglalkozó oktatóknak is számos tanulsággal szolgáltak. Az okokat is feltáró, forrásértékű dolgozatok a helyi önkormányzatok vezetőinek figyelmét is felkeltették, mert több ilyen munkát a hallgatóktól „megszerezték”, megvásároltak. Ugyanez vonatkozik a dűlőneveket összegyűjtő tanulmányokra is. Az elkészült iskola-történetek a volt alma máter életének egy-egy szakaszáról szóltak. Mindegyikükben az iskola megbecsülése, szeretete jelent meg.

Jól egészítette ki az előzőekben bemutatottakat e stúdiumok tantárgy-pedagógiájának egy féléves oktatása. A tárgy oktatásának célja, hogy megismertesse a hallgatókkal, miként lehet az Ember és társadalom műveltségterülethez tartozó ismerethalmazok tanításával a személyiséget formálni, alakítani. Elérni, hogy meggyőződésükké váljon: e műveltségterület tanítása magában hordozza az oktató, a képző és a nevelő funkciók valamennyijét. Ismerjék meg, a gyakorlatban is hasznosítsák azokat a módszereket, eljárásokat, amelyek leginkább szolgálják a tanítás eredményességét. E folyamatban találják meg azokat az eszközöket, amelyek a 6-12 éves korú gyermekek számára az élménynyújtást jelentik. Arra törekedtünk, hogy a hallgatók ismerjék meg, milyen általános fejlesztési követelményeknek kell megfelelni az 1-6. évfolyamon e műveltségterület tanításával. Feltártuk, milyen az előírt tananyag elrendezése, s ehhez miként rendelhető hozzá a helyi értékek, ismeretek, jelenségek. Így elmélyíthették a hallgatókban a helyi tanterv készítésének elméleti és gyakorlati elemeit.

Az órarendi foglalkozásokon túl a hallgatóknak önálló munkában kell feldolgozniuk, hogy milyen helyi tantervi anyagokkal bővíthető a tananyag, milyen szemléltető anyagok, demonstrációk, kirándulások, tanulmányi séták, szituációs játékok tehetik eredményesebbé, élményszerűbbé a tanítást. A teljes stúdium követelménye az általános és a tantárgy-pedagógiában való jártasság, az első félévben kollégium, a második félévben szigorlat mérte föl az eredményt.

A végzetek és iskolában elhelyezkedettek közül a többség bekapcsolódott a helyi történetkutatók munkájába. Kezdeményezésükre a környezetükben megszorodott a családkutatással foglalkozók száma. Tudósításuk szerint néhányan vagy teljes óraszámban, vagy helyettesítőként történelmet tanítanak, többségük az 1-4. osztályok valamelyikében kapott megbízást. A kapott visszajelzések közös vonása az a törekvés, hogy a tanítási-tanulási gyakorlatban legyen jelen az élmény.

Molnár János

